

Nr 208.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor; given Stockholms slott den 12 mars 1926.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

C. E. Svensson.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 12 mars 1926.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Svensson, följande:

Under en följd av år har riksdagen, i regel för ett år i sänder, medgivit, att Kungl. Maj:t skulle äga åt svenska medborgare, i den ordning Kungl. Maj:t bestämde, under en tid för varje gång av högst tjugu år mot årlig avgift och under villkor i övrigt, som det skulle tillkomma Kungl. Maj:t att fastställa, upplåta begagnandet av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor, med rätt därjämte för den, som erhållit upplåtelse, att vid upplåtelse tidens utgång äga företräde till förnyad upplåtelse, därest sådan ifrågakomme. Dyligt medgivande har av 1925 års riksdag enligt skrivelse nr 76 lämnats för tiden intill den 1 januari 1927.

Då jag nu går att för Kungl. Maj:t anmäla frågan om förlängning av ovannämnda bemyndigande, ber jag att till en början i korthet få erinra

Bihang till riksdagens protokoll 1926. 1 saml. 177 häft. (Nr 208.)

om de åtgärder, som under de senaste åren vidtagits eller ifrågasatts för att — i avbidan på ny gruvlagstiftning och därmed sammanhängande definitiva anordningar för förvaltningen av kronans gruvegendom — provisoriskt åvägbringa största möjliga enhetlighet på ifrågavarande förvaltningsområde. I dylikt hänseende tillåter jag mig anföra följande.

Gruvlagstiftningssakkunnigas betänkande den 31 mars 1922.

Den 31 mars 1922 inkommo de sakkunniga för utarbetande av förslag till ny gruvlagstiftning, i anledning av erhållet uppdrag, till handelsdepartementet med betänkande jämte förslag till förordning om förvaltning av kronans jordägarandelar i gruvor, vilken förordning var avsedd att utfärdas i administrativ väg med giltighet endast tills vidare i avbidan på de förändrade bestämmelser om dispositionen av samma jordägarandelar, som kunde komma att föranledas av den pågående revisionen av gällande gruvlagstiftning. I sitt berörda betänkande föreslogo de sakkunniga, bland annat, att förvaltningen av kronans jordägarandelar tills vidare skulle uppdragas åt den under år 1917 tillsatta kommissionen för undersökning och tillgodogörande av vissa mineralfyndigheter å kronojord, varjämte enligt de sakkunnigas förslag vissa uppgifter med avseende å förvaltningen skulle tillkomma vederbörande länsstyrelser och kommerskollegium.

Gruvlagstiftningssakkunnigas skrivelse den 13 mars 1922.

I samband med avlämnandet av nyssnämnda betänkande ingåvo de sakkunniga till dåvarande chefen för justitiedepartementet en den 13 mars 1922 dagtecknad skrivelse, däri de sakkunniga bland annat anförde, att de vid behandlingen av frågan rörande förvaltningen av kronans jordägarandelar kommit till det resultat, att lagen den 31 maj 1918 innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län borde ersättas med en ny lag, gällande för fyndigheter å odisponerad kronojord inom *hela* landet och innehållande ändrade bestämmelser även i flera andra avseenden. Ett av de sakkunniga uppgjort lagförslag i ämnet fanns fogat vid den till chefen för justitiedepartementet ingivna skrivelser.

Yttranden över gruvlagstiftningssakkunnigas förslag.

Över förslagen infordrades utlåtanden från åtskilliga myndigheter och institutioner, däribland kommerskollegium. Kollegium, som i huvudsak anslöt sig till de sakkunnigas mening, föreslog emellertid beträffande förvaltningen av kronans jordägarandelar, att densamma — i stället för att anförts åt 1917 års mineralfyndighetskommission — skulle uppdragas åt kollegium, varigenom förenkling i arbetet och besparing i kostnader skulle vinnas.

Chefens för handelsdepartementet anförande till statsrådsprotokollet den 21 april 1922.

För egen del anförde jag — vid anmälan för Kungl. Maj:t den 21 april 1922 av frågan om proposition till riksdagen angående förnyande av det för tiden intill den 1 juli 1922 Kungl. Maj:t lämnade bemyndigandet att utarrendera kronans jordägarandelar — att jag funne den av kommerskolle-

gium framförda tanken värd synnerligt beaktande, varför jag ansåge den samma böra, innan slutligt ståndpunktstagande ägde rum till det av de sakkunniga framlagda förslaget till förordning om förvaltning av kronans jordägarandel i gruva, tagas under närmare övervägande. Det syntes mig därför till en början lämpligt, att kommerskollegium erhöles i uppdrag att utarbete förslag till de jämkningar i det av gruvlagstiftningssakkunniga framlagda förslaget, som föranleddes av den ifrågasatta ändringen beträffande förvaltningsorganet eller som eljest enligt kollegii mening borde genomföras. Vid fullgörandet av detta uppdrag syntes, för vinnande av enhetlighet i förvaltningen av kronans gruvegendom, jämväl böra tagas under övervägande, huruvida icke dels den verksamhet, som utövades av 1917 års mineralfyndighetskommission, kunde övertagas av kommerskollegium, dels ock de förvaltningsuppgifter, som anginge annan kronans gruvegendom än jordägarandelarna, närmast då de för kronans räkning å såväl krono- som enskild jord verkställda inmutningarna, kunde sammanföras hos kollegium.

Sedan Kungl. Maj:t därefter genom beslut den 9 juni 1922 uppdragit åt kommerskollegium att, med beaktande av vad jag sålunda anført, verkställa den av mig ifrågasatta överarbetningen av de sakkunnigas förslag, avgav kollegium den 14 oktober 1922 utlåtande i ämnet, i sammanhang varmed kollegium, i enlighet med de kollegium givna direktiven och på grundval av vissa av kollegium förordade principer, framlade, bland annat, förslag till förordning om förvaltningen av kronans gruvegendom. Vid utlåtandet voro fogade till kollegium inkomna yttranden från ett flertal myndigheter och institutioner.

Kommerskollegii utlåtande den 14 oktober 1922.

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 9 februari 1923 av frågan om proposition till riksdagen om förnyande av det utav föregående års riksdagar Kungl. Maj:t lämnade bemyndigandet att utarrendera kronans jordägarandelar i gruvor erinrade jag, hurusom den av kommerskollegium verkställda överarbetningen i vissa hänseenden av det utav gruvlagstiftningssakkunniga på sin tid avgivna förslaget till förordning angående förvaltning av kronans jordägarandel i gruva bland annat syftade till åstadkommande av en ur många synpunkter önskvärd centralisering av den för det dåvarande på ett flertal olika myndigheter uppdelade förvaltningen av kronans gruvägarintressen. Min avsikt hade varit att, för avhjälpande av den rådande bristen på enhetlighet i förvaltningssystemet, ingå i prövning av de ingivna författningsförslagen och de däröver avgivna yttrandena. Då emellertid Kungl. Maj:t genom beslut den 24 november 1922 föreskrivit, att gruvlagstiftningssakkunnigas arbete skulle vara slutfört senast den 31 maj 1923, vid vilket förhållande det icke syntes komma att dröja alltför länge, innan frågan om ny gruvlagstiftning komme under prövning, ansåg jag olämpligt att vid nämnda tillfälle taga ställning till berörda förslag till förordning, som ju

Chefens för handelsdepartementet anförande till statsrådsprotokollet den 9 februari 1923 och riksdagens beslut samma år.

vore avsedd att gälla allenast för tiden intill dess ny gruvlagstiftning kunde träda i kraft. Härtill komme, att en nyorganisation av förvaltningen av kronans jordägarandelar i enlighet med författningsförslaget förutsatte vissa ändringar i 1918 års lag och följaktligen icke kunde genomföras annorledes än i samband med att dylika ändringar vidtoges. Chefen för justitiedepartementet hade emellertid förut samma dag tillkännagivit, att han, med hänsyn till det läge, vari spörsmålet om revision av gruvlagstiftningen befunde sig, icke ansett lämpligt att för det dåvarande upptaga frågan om ändringar i 1918 års lag. I enlighet härmed hade han allenast tillstyrkt avlåtagande av proposition till riksdagen om fortsatt tillämpning till den 1 oktober 1924 av sagda lag, vilken hemställan av Kungl. Maj:t bifallits.

Av ovannämnda skäl ville jag inskränka mig till att tillstyrka, att äskande gjordes hos riksdagen om ytterligare ett års förlängning av be- myndigandet för Kungl. Maj:t att utarrendera kronans jordägarandelar i gruvor. Enligt min mening hindrade detta emellertid icke, att man, i av- bidan på den nya gruvlagstiftningen och därmed sammanhängande definitiva anordningar för förvaltningen av kronans gruvegendom, borde kunna vidtaga vissa — låt vara mera begränsade — åtgärder för avhjälpande av den rådande bristen på enhetlighet i förvaltningssystemet.

Efter att hava erinrat om de dåvarande anordningarna på ifrågavarande område anförde jag vidare följande:

»Vad som i centraliseringshänseende närmast synes mig nu kunna åtgöras är, att, i anslutning till vad jag under fjolåret ifrågasatt och kommerskollegium därutinnan föreslagit, en generell föreskrift meddelas om, att förvaltningen av kronans gruvegendom skall för den tid, varom nu är fråga, ankomma på kommerskollegium, dock att av praktiska skäl från kollegii förvaltning alltjämt torde böra undantagas *dels* den gruvegendom, som för närvarande förvaltas av Mertainens gruvaktiebolag och domänstyrelsen, *dels* intill utmåsläggningen de inmutningar, som av Sveriges geologiska undersökning för kronans räkning verkställtts eller komma att verkställas, *dels ock* slutligen jordägarandelarna i nyinmutade fyndigheter å kronojord inom de sydligare länen, beträffande vilka jordägarandelar 1899 års kungörelse fortfarande torde böra gälla.

Ät kommerskollegii förvaltning skulle sålunda i första hand anförtrös *dels* de jordägarandelar, som utarrenderats enligt 1899 års kungörelse, men för vilka arrendetiden utgått eller utgår, *dels* de nu under 1917 års mineralfyndighetskommissions förvaltning stående jordägarandelarna i de enligt 1918 års lag nyinmutade fyndigheterna, till följd varav nyssberörda kommission skulle upphöra, *dels ock* efter vederbörlig utmåsläggning de inmutningar, som av Sveriges geologiska undersökning verkställtts eller verkställas för kronans räkning. I övrigt skulle under kommerskollegii in- seende falla all kronans gruvegendom, som icke enligt vad ovan sagts sär- skilt undantagits.

Några allmänna regler — utöver dem, som innehållas i 1899 års kungörelse — rörande dispositionen av jordägarandelarna och övriga förvaltningsobjekt torde icke under provisorietiden kunna meddelas, utan lära erforderliga beslut få fattas från fall till fall. Härvid bör givetvis gälla,

att, där fråga är, huruvida under kommerskollegii förvaltning stående gruv-egendom skall nyttiggöras genom utarrendering eller på annat sätt, kollegium skall hava att med eget förslag underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning.»

I anslutning till ovan återgivna anförande och sedan jag tillkännagivit min avsikt att vid ett senare tillfälle, i överensstämmelse med de av mig angivna riktlinjer, påkalla Kungl. Maj:ts beslut i förvaltningsfrågan, äskades hos riksdagen allenast förlängning av merberörda bemyndigande. Såsom jag redan nämnt, blev detta äskande — liksom ock den på föredragning av chefen för justitiedepartementet beslutade framställningen om förlängning av 1918 års lag — av riksdagen bifallet.

Sedermera utfärdade Kungl. Maj:t genom beslut den 17 maj 1923, i enlighet med de riktlinjer, som äro angivna i ovannämnda statsrådsprotokoll över handelsärenden för den 9 februari 1923, föreskrifter rörande förvaltningen av kronans gruvegendom att gälla tillsvidare från och med den 1 juli 1923, i sammanhang varmed Kungl. Maj:t förordnade, att 1917 års mineralfyndighetskommissions verksamhet skulle upphöra med utgången av juni månad 1923.

*Kungl. Maj:ts
beslut den 17
maj 1923.*

På föredragning den 7 februari 1924 av dåvarande chefen för justitiedepartementet avlät Kungl. Maj:t till riksdagen proposition (nr 33) avseende bland annat fortsatt tillämpning för tiden intill den 1 januari 1926 av 1918 års lag. Till statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 25 januari 1924, därav utdrag fogats vid nyssberörda proposition, hade chefen för justitiedepartementet anmält, att de här förut omförmälda sakkunniga dåmera avgivit betänkande med förslag till ny gruvlagstiftning, vilket betänkande jämte därvid fogade reservationer vore under tryckning, samt vidare, såsom skäl för den ifrågasatta förlängningen, anført bland annat följande.

*Kungl. Maj:ts
proposition
till 1924 års
riksdag an-
gående för-
längning av
1918 års lag.*

Med hänsyn till det läge, i vilket frågan om ny gruvlagstiftning befunde sig, syntes honom tvekan icke råda därom, att den provisoriskt gällande ordningen på det område, som reglerades av 1918 års lag, borde tillsvidare upprätthållas. Någon anledning att upptaga den vid ärendets behandling under de båda senaste åren berörda frågan om att — i avbidan å en definitiv lagstiftning — ersätta 1918 års lag med en ny, likaledes provisorisk lag, gällande för fyndigheter å kronojord inom hela landet och innehållande ändrade bestämmelser även i flera andra hänseenden, syntes honom för det dåvarande icke föreligga. Med dylika mera vittgående förändringar borde lämpligen anstå, till dess ståndpunkt kunde tagas till det av gruvlagstiftningssakkunniga avgivna förslaget. Huruvida den slutliga prövningen av detta förslag kunde ske inom sådan tid, att frågan kunde föreläggas 1925 års riksdag vore med hänsyn till ämnets vikt och omfattning tvivelaktigt. Då emellertid möjligheten härav icke vore utesluten, syntes en utsträckning av den provisoriska lagens giltighet böra avse den tid, som under förutsätt-

ning av frågans avgörande vid 1925 års riksdag kunde antagas förflyta, innan en ny lag kunde träda i kraft, d. v. s. tiden intill den 1 januari 1926.

Chefens för handelsdepartementet anförande till statsrådsprotokollet den 7 februari 1924 och riksdagens beslut samma år.

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t nämnda den 7 februari 1924 av frågan om proposition till riksdagen om förnyande av det Kungl. Maj:t lämnade bemyndigandet att utarrendera kronans jordägarandelar i gruvor anförde dåvarande chefen för handelsdepartementet bland annat följande.

Då, enligt vad chefen för justitiedepartementet meddelat, förslag till ny gruvlagstiftning icke komme att föreläggas 1924 års riksdag och frågan om 1918 års lags utsträckande till att gälla fyndigheter å kronojord över hela landet icke ansetts böra till prövning upptagas annorledes än i samband med nyssberörda spörsmål, syntes icke heller i avseende å förvaltningen av kronans jordägarandelar definitiva anordningar för det dåvarande kunna träffas. Genom de under år 1923 i ifrågavarande hänseende vidtagna åtgärderna, varigenom förvaltningsuppgifterna i huvudsak sammanförts hos kommerskollegium, hade emellertid, efter vad de dittills vunna erfarenheterna syntes giva vid handen, åstadkommits en förhållandevis tillfredsställande provisorisk ordning, vilken — i avbidan på ett slutligt ordnande av ifrågavarande lagstiftnings- och därmed sammanhängande förvaltningsfrågor — lämpligen borde allt fortfarande upprätthållas. Framställning borde därför göras hos riksdagen om förlängning av det Kungl. Maj:t givna bemyndigandet att utarrendera kronans jordägarandelar i gruvor. Förlängningen syntes departementschefen böra avse tiden till den 1 januari 1926 eller samma dag, intill vilken å 1918 års lag skulle givas fortsatt tillämpning.

Av Kungl. Maj:t i enlighet härmed hos riksdagen gjort äskande blev — liksom även ovannämnda framställning om förlängning av 1918 års lag — av riksdagen bifallet.

Kungl. Maj:ts propositioner nr 6 och 52 till 1925 års riksdag.

Jämte anmälan att över det av omförmälda sakkunniga avgivna betänkandet med förslag till ny gruvlagstiftning utlåtanden avgivits av vissa ämbetsmyndigheter men att förslaget då ännu icke kunnat bliva föremål för någon prövning från hans sida, tillstyrkte sedermera chefen för justitiedepartementet den 19 december 1924, att åtgärd vidtoges för att den provisoriska lagen erhöles fortsatt giltighet under ytterligare ett år eller till den 1 januari 1927.

Med anledning härav förordade den 6 februari 1925 dåvarande chefen för handelsdepartementet framställning till riksdagen om förlängning under samma tid av det Kungl. Maj:t meddelade bemyndigandet att utarrendera kronans jordägarandelar i gruvor.

Kungl. Maj:ts i enlighet härmed avlätna propositioner nr 6 respektive nr 52 blevo av riksdagen bifallna.

På föredragning förut i dag av chefen för justitiedepartementet har Kungl. Maj:t beslutat avlåta proposition till riksdagen med förslag till lag om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län. Till statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 5 februari 1926, därav utdrag fogats vid nyssberörda proposition, har chefen för justitiedepartementet anfört bland annat följande.

Kungl. Maj:ts proposition nr 207 till innevarande års riksdag.

Sedan yttranden över förenämnda sakkunnigas betänkande med förslag till ny gruvlagstiftning avgivits av vissa ämbetsmyndigheter och enskilda sammanslutningar, hade Kungl. Maj:t den 13 mars 1925 bestämt, att betänkandet och däröver avgivna yttranden skulle överlämnas till socialiseringsnämnden för avgivande av yttrande. Sådant yttrande hade ännu icke inkommit. Såväl med hänsyn därtill som på grund av detta lagstiftningsärendes synnerligen vidlyftiga beskaffenhet vore det uteslutet, att förslag i ämnet kunde föreläggas nästa års riksdag. I den mån den särskilda lagstiftningen för de tre nordligaste länen erhållit provisorisk karaktär i avbidan å en definitiv lösning av gruvlagstiftningsfrågan, kvarstode följaktligen skälet för en fortsatt prolongation av 1918 års lag. Emellertid hade departementschefen nu på grund av vissa omständigheter funnit sig, i avbidan på en dylik lösning av gruvlagstiftningsfrågan, för tillgodoseende av kronans intresse böra tillstyrka införande för ifrågavarande län av ett vidsträcktare inmutningsförbud än det, som innefattades i 1918 års lag. Under det att denna lag endast avsåge förbud för enskilda mot inmutning av järnmalmsfyndigheter å odisponerad kronojord, finge han nu föreslå en återgång till den före 1918 års lag gällande ordningen eller sålunda, att kronan förbehölles rätten till alla mineralfyndigheter å sådan kronojord.

Med hänsyn till det läge, vari frågan angående ny gruvlagstiftning för närvarande befinner sig, lära icke heller i år definitiva anordningar för förvaltningen av kronans jordägarandelar i gruvor kunna träffas. Den år 1923 på ifrågavarande förvaltningsområde genomförda provisoriska ordningen torde vid sådant förhållande böra tillsvidare bibehållas. För dylikt ändamål torde framställning böra göras hos riksdagen om ytterligare förlängning under viss tid av det Kungl. Maj:t meddelade bemyndigandet att utarrendera ifrågavarande jordägarandelar. Förlängningen synes mig skäligen böra avse tiden till den 1 januari 1928 eller samma dag, intill vilken, enligt vad Kungl. Maj:t föreslagit, den nya lagen om inskränkning i inmutningsrätten skulle gälla.

Departementschefen.

På grund av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen att för tiden intill den 1 januari 1928 medgiva, att Kungl. Maj:t må äga åt svenska medborgare, i den ordning Kungl. Maj:t bestämmer, mot årlig avgift och under de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t fastställer, under en

tid för varje gång av högst tjugu år upplåta begagnandet av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor, med rätt därjämte för den, som erhållit upplåtelse, att vid upplåtelsetidens utgång äga företräde till förnyad upplåtelse, därest sådan ifrågakommer.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall och förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtast till riksdagen.

Ur protokollet:

Olof Edström.